

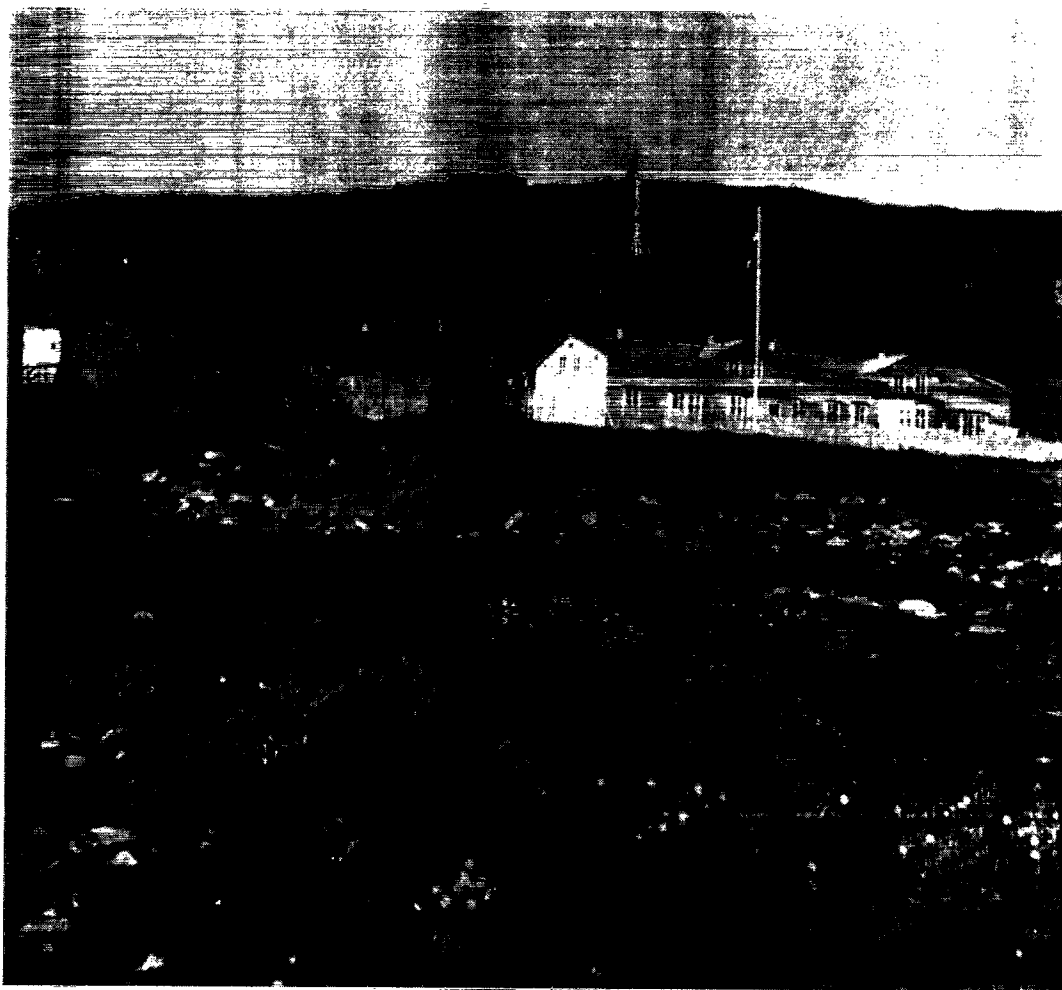
ARKTISK STATION PÅ DISKO - 50 ÅRS JUBILÆUM

Af professor, dr. phil. *Tyge W. Böcher*

„Den Danske Arktiske Station på Disko“, nu „Universitetets Arktiske Station, Godhavn“, blev grundlagt 1906 og kan altså i år se tilbage på en 50-årig historie. Jubilæet fejredes den 8. september ved en beskeden fest, hvori ca. 70 gæster fra Godhavn deltog. Både dagen før og dagen efter var vejret køligt og trist, men den 8. september strålede solen heldigvis, så man kunne nyde den grønlandske „indian summer“ med farveeffekter fra de gule pilebuske og de røde eller brune hedepletter af mosebølle og dværgbirk. Dejlige farver op mod det blå hav med alle de strandede isfjelde. På den sorte klippe over stationen vajede splitflaget, og længere bag ved lyste Østerliens saftigt grønne farve, den berømte Østerli med dens bugnende urteflor og mange sjældne, sydlige arter.

Stationen har også en flagstang foran bygningen, og da gæsterne havde forsamlet sig (nogle blev hentet i stationens jeep), hejstes også flaget her til tonerne af universitetets festsang, Weyse's „Hellige flamme“ (pr. grammofon og højttaler). Så serveredes der vin og kransekage i atelieret, et stort lyst rum ved siden af laboratoriet, og her blev der naturligvis holdt taler, hvori stationens tidligere ledere blev mindet, og hvori det program, som universitetet har lagt for den nuværende og fremtidige drift, blev omtalt. På Godhavns vegne talte kommunalbestyrelsens formand, hr. Karl Møller, som overrakte et festtelegram i glas og ramme med hilsener fra Godhavns by og befolkning samt de forskellige institutioner i byen, desuden to pragtfulde hvalrostænder til ophængning i stationen. Senere var der i læsestuen arrangeret kaffeborde, hvor der også blev talt og sunget flere grønlandske sange. Til sidst viste hr. Anton Kleist en række morsomme tegninger, der illustrerede forskellige episoder fra de forløbne halvtreds år.

Stationens oprettelse skyldes først og fremmest afdøde magister Morten P. Porsild. Som ung deltog han 1898 i K. J. V. Steenstrups ekspedition til Disko, og efter denne rejse tumlede han med planen om en arktisk videnskabelig station. Gennem talrige artikler i tidsskrifter og dagspressen lykkedes det ham at skabe interesse for planen. Polarforskere som Nansen, Gunnar Andersson og Drygalski støttede med deres anbefalinger, og 62 danske naturhistorikere sendte en hen-

Arktisk Station set fra lagunen neden for. I forgrunden kæruld; bag huset Østerlien. Foto: T. W. B.

stilling til regering og rigsdag. Alt dette virkede således, at redaktøren af Illustreret Tidende, justitsråd A. Holck, stillede 35.000 kr. på benene og senere yderligere 5.000 til stationens opførelse. Endelig blev stationens oprettelse med M. P. Porsild som bestyrer vedtaget på finansloven 1906-1907, og 13. juli 1906 landede familien Porsild i Godhavn, hvorefter arbejdet med opførelsen af stationen straks begyndte.

Den gang var der naturligvis ingen vej fra Godhavn østpå til det sted, hvor stationen ligger, og der var mindst af alt lastbiler og jeeps som nutildags. Man måtte derfor færdig tømmer, vægflader og døre på havet hen til „Sorte Sand“ og herfra bære det op til byggepladsen.

Isfjeld strandet på skær ud for „Engelskmandens Havn“, en meget rig botanisk lokalitet lige ved indsejlingen til Godhavn. I baggrunden bjergene bag Fortunebay. Foto: T. W. B.

Stedet, hvor stationen kom til at ligge, var blevet valgt med omhu. En tør sydskråning tæt ved en bæk, der ikke fryser til selv midt om vinteren, lige bag ved den interessante Østerli og kun et kvarters gang „hen omkring hjørnet“, Blæsedalen med alle dens forskellige hedesamfund, kær og moser. Lige nedenfor en lagune afspærret af „Sorte Sand“ med sine lave klitter med marehalm og strandarve, og ovenfor Lyngmarksfjeldet med sine fjeldmarker og snelejer. Her var jo alt, hvad en botaniker kunne drømme om: Nordlige arter mødes med sydlige og nøjsomme „gnejs-planter“ med mere næringskrævende „basaltarter“. Her var bugnende mosforekomster omkring bækkelejerne, noget der i høj grad måtte tiltale

Frodig vegetation på sydskrænterne af Skarvefjeld øst for Arktisk Station.

Foto: T. W. B.

en moskender som Porsild, og den rige lav-vegetation på klipperne blev senere til stor glæde for dr. Paul Gelting, som blev bestyrer efter Porsild.

Porsild havde valgt en allerede på hans tid berømt botanisk lokalitet som stationens nærmeste opland. Inde under pilebuskene i Østerlien er der f. eks. en „skovbund“ af en amerikansk varietet af ensidig vintergrøn, en plante der er yderst sjælden i Grønland, og oppe i det tørre grus under den stejle klippe, der kroner lien, står der fuldt af den mærkelige korsblomst, klippe-kalkkarse, der på latin hedder *Arabis holboellii*, opkaldt efter kaptajn C. P. Holbøll, der var kolonibestyrer og en ivrig naturhistorisk samler. Han omkom forresten netop i år for 100 år siden på vej til Grønland med et af Handels skibe. *Arabis holboellii* blev beskrevet 1827 i 32te hefte af *Flora Danica* af prof. J. W. Hornemann, som herom skriver: „I prof. Gieseckes plantesamling fandtes et aldeles fordærvet

Udsigt fra skråningen bag Arktisk Station mod Sorte Sand og alle de strandede isfjelde. Foto: T. W. B.

eksemplar af denne plante, som jeg ikke kunde bestemme. Først ved hr. captajn Holbølls godhed modtog jeg fuldstændige blomst- og frugtbærende eksemplarer af denne anseelige nye art.“ Senere undersøgelser over denne plantes udbredelse i Nordamerika og Grønland, dens variation og dens kromosomtal og mærkelige kimudviklingsforhold (se „Grønland“ 1953, p. 296) har gjort den til en meget omdiskuteret plante, og den er altså første gang beskrevet på materiale fra Østerlien.

Stationen blev oprettet som en biologisk station, men den var indrettet sådan, at den også kunne tjene som basis for glaciologiske, fysiske og meteorologiske studier. Der var ligefrem et lille hus til astronomiske iagttagelser og et til seismografi. Da stationens leder imidlertid var botaniker, blev det i hans lange periode som leder (1906-1946) hovedsagelig botaniske studier, der blev drevet med stationen som basis. En række arbejder fremkom i Meddelelser om Grønland

under fællestitlen „Arbejder fra Den Danske Arktiske Station på Disko“. Et af de vigtigste i denne serie var Porsilds afhandling (1920) om floraen på Disko og fastlandet inde bag Disko.

Løvrigt var stationen lige fra begyndelsen indstillet på at huse og hjælpe besøgende videnskabsmænd, og allerede 1908 kom de første, nemlig professorerne Bachmann og Rikli fra Schweiz og vor hjemlige, berømte dyrefysiolog, professor August Krogh og hustru, dr. Marie Krogh. Senere kom der mange flere. For folk nutildags lyder det morsomt, når det berettes, at det i 1916 kostede 4 kr. pr. døgn for fuld pension i den Porsildske familie, og at rejsen tur-retur med dampskib kostede 300 kr. og med sejlskib kun 200 kr. (fraregnet kostpenge, der var henholdsvis 4 eller 2 kr. pr. dag).

I årenes løb blev stationen udvidet i betydelig grad. Hovedbygningen forlængedes, og en særlig assistentbolig opførtes på den modsatte side af bækken. Af stor vigtighed for det videnskabelige arbejde var anskaffelsen af en rejsebåd med kahyt. Den blev opkaldt efter mæcenen justitsråd Holck og kan iøvrigt ses som en vigtig „medspiller“ i den film, der hedder „Hvor bjergene sejler“.

I 1953 overtog Københavns Universitet stationen. Det første år var dr. P. Gelting bestyrer, derefter indførtes en ny ordning, hvorved den praktiske ledelse blev lagt i hænderne på en forvalter, der er fast ansat (hr. Orla Jensen), medens den videnskabelige ledelse blev overdraget en yngre videnskabsmand for et begrænset åremål. Man lægger fra universitetets side stor vægt på, at den videnskabelige leder ikke er permanent. Derved vil nemlig ikke blot både zoologer og botanikere få chance for at udføre grundige undersøgelser med stationen som basis, men vidt forskellige grene af zoologi og botanik vil efterhånden kunne blive dyrket. Den nuværende videnskabelige leder, cand. mag. Ulrik Røen, er ferskvandsbiolog og undersøger mikrofaunaen i søerne, et arbejde, der i høj grad har karakter af at være et pioner-arbejde, i den grad er sådanne undersøgelser forsømt i arktiske egne. Men der trænges til mange andre slags undersøgelser. For at nævne nogle: Undersøgelser over jordbundstyper, permafrost og jordflydning i forhold til plantedækket, over havalgevegetationen ved kysterne eller over arktiske plantearters vandhusholdning. Som årene går, vil dernæst områder af videnskaben, der i dag synes at være udtømte for stof, trænge til fornyet indsats, fordi problemstillingen har ændret sig. Langt ud i fremtiden vil Arktisk Station kunne udfylde en vigtig plads som forskningslaboratorium. Den interesse, stationen møder fra alle sider (U. S. A., Canada, England, Skandinavien, Tyskland, Schweiz, Rusland) viser, hvor rigtig magister Porsilds idé var.

Som alle ved, er universitetet imidlertid ikke blot et forskningscentrum, men også en skole. Det er derfor ikke mærkeligt, at man har planer om også at knytte

Arktisk Stations gæster under flaghejsningen; til højre stationens jeep.

Foto: T. W. B.

en undervisning til Arktisk Station. Det, der her i første række tænkes på, er at opbygge et naturhistorisk sommerkursus for lærere i Grønland: Et ophold ved stationen på ca. 14 dage, hvor dagen skulle gå med ekskursioner til lands eller vands og mikroskopiske øvelser og aftenerne med foredrag og diskussioner, f. eks. om pædagogiske og sociale problemer. Stationens styrelse håber på finansiell støtte til en sådan virksomhed, ligesom den stærkt håber på støtte til modernisering af den ærværdige station, der trods sine mange gode egenskaber, dens rummelighed og meget fordelagtige beliggenhed, i dag er temmelig stærkt forældet.